

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 31 maj 2018

Mål nr

Ö 5846-17

PARTER

Klagande

CA

Rättegångsbiträde enligt föräldrabalken: Advokat MB

Motpart

Överförmyndarnämnden Varberg/Falkenberg

432 80 Varberg

SAKEN

Anordnande av förvaltarskap

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges beslut 2017-12-20 i mål ÖÄ 4872-17

Dok.Id 148030

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och upphäver beslutet om förvaltarskap för CA.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

CA har yrkat att Högsta domstolen ska upphäva hovrättens beslut att anordna förvaltarskap för henne.

Överförmyndaren har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

SKÄL

Bakgrund

1. CA har ett funktionshinder som innebär att hon inte kan prata och att hon är rullstolsburen. Hon kommunicerar med omvärlden med hjälp av en ögonstyrd dator. När CA blev myndig förordnades hennes mor som god man för henne med uppgift att bevaka hennes rätt, förvalta hennes egendom och sörja för hennes person.
2. Överförmyndaren har ansökt om att förvaltarskap ska anordnas för CA med omfattningen att bevaka hennes rätt och förvalta hennes egendom. Överförmyndaren har gjort gällande att CA har ett behov av hjälp, att hon är i en utsatt situation och att hennes hjälpbehov inte kan tillgodoses genom godmanskap. Överförmyndaren har vidare anfört att CA har blivit ekonomiskt utnyttjad av sin före detta sambo och att hon har en bristande insikt om sin ekonomiska situation och konsekvenserna av sitt ekonomiska handlande. Detta tillsammans med en utnyttjande omgivning och risken för att CA utför eller påverkas att utföra för henne skadliga rättshandlingar medför att hon är ur stånd att vårda sin egendom.

3. CA har motsatt sig att förvaltarskap anordnas för henne. Hon har anfört att hon är normalbegåvad och att hon inte är i behov av förvaltare. Hon har vidare anfört att hon är fullt medveten om att hon spenderade för mycket pengar under relationen med sin före detta sambo men att detta skedde medvetet från hennes sida.

4. Tingsrätten och hovrätten har bifallit överförmyndarens ansökan och anordnat förvaltarskap för CA med omfattningen att bevaka hennes rätt och förvalta hennes egendom. En förvaltare har förordnats att utföra uppdraget.

Frågan i Högsta domstolen

5. Den huvudsakliga frågan är hur en domstol ska förhålla sig till utredningen i ett ärende rörande anordnande av förvaltarskap.

Rättslig reglering

6. Bestämmelser om anordnande av förvaltarskap finns i 11 kap. föräldrabalken. Enligt 4 och 7 §§ får rätten besluta att anordna förvaltarskap om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande är ur stånd att vårda sig eller sin egendom. Förvaltarskap får dock inte anordnas om det är tillräckligt att godmanskap anordnas eller att den enskilde får hjälp på något annat mindre ingripande sätt.

Närmare om förutsättningarna för att anordna förvaltarskap

7. Frågan om det finns förutsättningar att anordna förvaltarskap innefattar en bedömning i flera led. En första förutsättning är att den enskildes hälsotillstånd är sådant att det omfattas av begreppen ”sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande”. Det är endast dessa tillstånd som är av relevans vid bedömningen. Tillståndet måste inte vara långvarigt eller permanent, men det kommer knappast ifråga att anordna förvaltarskap vid kortvariga tillstånd (se prop. 1987/88:124 s. 145 och 168).

8. En andra förutsättning är att den enskildes hälsotillstånd medför att han eller hon är ur stånd att vårda sig eller sin egendom. Det ska alltså föreligga ett orsakssamband mellan tillståndet och oförmågan. För att någon ska anses vara ur stånd att vårda sig eller sin egendom krävs ett mer kvalificerat hjälpbehov än det som måste föreligga för att godmanskap ska kunna anordnas (se prop. 1987/88:124 s. 230 f. och s. 250).

Domstolens utredningsskyldighet

9. Domstolen ska genom sin materiella processledning verka för att parterna för in den utredning som behövs (se 12 § lagen, 1996:242, om domstolsärenden). Det är dock domstolen som har det slutliga ansvaret för att ärendet blir tillräckligt utrett.

10. I 11 kap. 16, 17 och 17 a §§ föräldrabalken finns det särskilda regler om inhämtande av utredning i ärenden om anordnande av förvaltarskap. Enligt 17 § ska rätten hämta in läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Rätten får enligt 17 a § uppdra åt överförmyndaren att hämta in bl.a. utredning enligt 17 §.

11. Det finns inget krav på specialistkompetens hos den undersökande läkare som utfärdar läkarintyget. Intyget kan ersättas med ett yttrande från en vårdinrättning eller med annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Utredningen behöver inte ha tagits fram i det aktuella ärendet; exempelvis kan ett färskt uttalande från en läkare som har gjorts för ett annat ändamål godtas. (Se prop. 1987/88:124 s. 152 och 177 f.)

12. När läkare utfärdar intyg används som regel en särskild blankett. Där beskrivs den enskildes hälsotillstånd och de omständigheter som medför att den enskilde är ur stånd att vårda sig eller sin egendom. Läkaren intygar i förekommande fall genom att kryssa i rutor i blanketten att den enskilde är ur

stånd att vårda sig eller sin egendom på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande.

Kravet på en rättssäker prövning

13. Anordnande av förvaltare innebär att den enskilde förlorar sin rättshandlingsförmåga inom det område som omfattas av förvaltarens uppdrag. Det är således en mycket ingripande åtgärd för den som beslutet avser. Mot denna bakgrund är det av vikt att försiktighet iakttas vid anordnande av förvaltare och att den enskilde inte fråntas sin rättshandlingsförmåga i vidare utsträckning än som är befogat i det enskilda fallet. (Se NJA II 1924 s. 225 f., prop. 1974:142 s. 116 och prop. 1987/88:124 s. 144.)

14. De krav som lagstiftningen ställer upp för prövningen är väl förenliga med det skydd för privatlivet som gäller enligt artikel 8 i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Beträffande tillämpningen av den bestämmelsen har Europadomstolen betonat att ett sådant allvarligt ingrepp i en enskilds personliga integritet som det innebär att beröva en person rättshandlingsförmågan kan vara berättigat endast under exceptionella omständigheter och efter prövning i ett förfarande som tillfredsställer höga krav på rättssäkerhet (se *Ivinović v. Kroatien*, no. 13006/13, 18 September 2014).

15. Det är domstolen som ska bedöma om förutsättningarna för att anordna förvaltare är uppfyllda. Utredningen om den enskildes hälsotillstånd och om dennes oförmåga att vårda sig eller sin egendom är ett viktigt underlag vid den prövningen. Normalt finns det anledning för domstolen att vid sin bedömning fästa betydande avseende vid innehållet i ett läkarintyg. Detta gäller inte minst intyg som har upprättats i syfte att användas i ett ärende rörande frågan om förvaltare ska anordnas eller inte. Intyget är dock till sin natur ett sakkunnigutlåtande. Domstolen måste därför göra en egen bedömning av utlåtandets tillförlitlighet. Inte minst åligger det domstolen att pröva om de

omständigheter som redovisas i intyget ger stöd för slutsatsen att det föreligger ett sådant tillstånd och en sådan oförmåga som enligt 11 kap. 4 och 7 §§ föräldrabalken krävs för att anordna förvaltarskap.

16. Också den medicinska bedömningen av om det föreligger ett orsaks-samband mellan hälsotillståndet och det förhållandet att den enskilde är ur stånd att vårda sig eller sin egendom har betydelse vid domstolens prövning. Frågan om vilket samband som ska krävas är en juridisk bedömning som ytterst ligger på domstolen.

17. Om den utredning som har inhämtats i målet är bristfällig eller annars ger ett otillräckligt underlag har domstolen normalt skäl att inhämta ytterligare utredning. Det kan dock förekomma fall där det, trots att utredningen är bristfälligt, står klart att det inte finns förutsättningar för att anordna förvaltarskap; i sådana fall behöver utredningen inte kompletteras utan ansökan kan avslås på befintligt underlag.

Bedömningen i detta fall

18. I det läkarintyg som överförmyndaren har gett in tillsammans med ansökan om förvaltarskap har läkaren visserligen intygat att CA är ur stånd att vårda sin egendom på grund av psykisk störning och försvagat hälsotillstånd. Det finns dock inte något stöd för den slutsatsen i underlaget utan läkaren har hänfört sig till att ”det finns en känsla att patienten mentalt inte har en helt realistisk syn på sin situation, sin ekonomi och sina allmänna förhållanden”.

19. Av läkarintygen framgår vidare att CA har omfattande fysiska funktionshinder. Utredningen ger emellertid ingen anledning att anta att dessa funktionshinder påverkar hennes kognitiva förmåga eller hennes förmåga att fatta beslut.

20. Det nu anförda innebär att den föreliggande utredningen inte är sådan att det finns förutsättningar att anordna förvaltarskap för CA. Det finns inte heller skäl att inhämta ytterligare utredning.

21. Hovrättens beslut ska därför upphävas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johnny Herre, Agneta Bäcklund, Sten Andersson, Mari Heidenborg (referent) och Petter Asp
Föredragande justitiesekreterare: Elin Dalenius